

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

KiePeli - lautapeli

Lautapeli 3-5-vuotiaan lapsen kielen kehityksen havainnointiin

Satu Niemelä

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2017
Sosionomi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomi

NIEMELÄ SATU

KiePeli - Lautapeli 3-5-vuotiaan lapsen kielen kehityksen havainnointiin

Opinnäytetyö 48 sivua, joista liitteitä 7 sivua
Maaliskuu 2017

Opinnäytetyön tarkoituksena oli valmistaa produktio 3-5vuotiaiden lasten kielen kehityksen havainnointiin. KiePeli - lautapeli on tehty varhaiskasvattajille työkaluksi pienryhmätoimintaan, sekä käytettäväksi henkilökohtaisissa tuokioissa lapsen kanssa. Lautapeliä ei ole tehty tilaustyönä, vaan se syntyi omasta tarpeesta ja ajatuksesta.

Lautapelissä lapsi ohjaa pientä massasta tehtyä hiirtä, joka seikkailee puusta tehdyllä pelilaudalla keräillen matkalle jääneitä juuston palasia. Produktio kauttaaltaan on tehty käsityönä puusta, savesta ja kuvakortit käsittävästä taiteesta. KiePelin visuaalisessa toteutuksessa minua auttoivat graafikot Tea Eronen ja Rami Eronen.

Tehtävät koostuvat neljään kielen kehityksen tasoon pohjautuen, niitä ovat fonologinen-, morfologinen-, syntaktinen- ja semanttis-pragmaattinen tietoisuus. Näitä neljää kielen kehityksen tasoa havainnoidaan varhaiskasvattajan toimesta pelin tehtävien avulla. Havainnointia helpottamaan on tehty havainnointilomake.

Peli ei anna valmiuksia kielen kehityksen viiveiden diagnosoinnille, siihen tarvitaan aina laajempaa kliinistä tutkimusta. Peli toimii sen sijaan havainnointivälineenä ja tukee lapsen kielellistä kehitystä.

Opinnäytetyön teoriaosuus kasattiin kirjallisuudesta, oppaista ja internetistä reilun vuoden aikana. Produktion valmistaminen aloitettiin keväällä 2016 ja saatettiin loppuun loppuvuodesta 2016. Haasteina olivat aikataulutus oman työn ja opiskelun suhteen. Opinnäytetyön teoriaosuuden teko oli jo itsessään työläs prosessi, siihen vielä produktio lisänä. Mutta opin valtavasti ja olen tyytyväinen tuotokseeni.

Mielestäni opinnäytetyö ja produktio kokonaisuutena on onnistunut. KiePelin kehittäminen ja työstäminen myös muiden varhaiskasvattajien käyttöön on suunnitteilla, kiinnostus on ollut suurta.

Asiasanat: kielen kehitys, kielen kehityksen tukeminen, kielen kehityksen havainnointi

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

NIEMELÄ SATU

KiePeli – Board-game to observe language development of 3 to 5-year-old child

Bachelor's thesis 48 pages, appendices 7 pages
March 2017

The purpose of this thesis was to make a board-game for observing language development of 3-5-year-old child. KiePeli- board-game was developed as a tool for teachers / nurses, who would work at daycare and use the game with small groups or with individuals. The game was not made to order, but just on my own need and thought.

By playing KiePeli, child moves along the board with a tiny mouse, that has been made of modeling clay. The board itself has been made of wood. The idea is that a child will gather small clay-made pieces of cheese, which she/he will get by answering the questions. All the objects (mice etc.), the board itself, and picture cards are handmade. Visual help with KiePeli was provided by Tea Eronen and Rami Eronen.

The tasks of this game are built based by the theory of levels on language development skills; phonologic-, syntactic-, morphologic- and semantic pragmatic-awareness. These four levels are being observed throughout the game by the teachers of kindergarten, by using the observing form.

KiePeli has not been made to make diagnosis on language disorders, which can only be made by clinical studies. Instead KiePeli will work as an observing tool and support child's language development.

It has taken over a year to gather the theory on my thesis, and significant time to develop the product itself. There have been some difficult times to settle between work, school, this thesis and with my own life. But now that this thesis is done, I'm grateful, I've learned a lot and I'm pleased how KiePeli turned out.

Key words: language development, supporting language development, observing language development

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	7
2.1	Lähtökohdat ja työn tarkoitus	7
2.2	Opinnäytetyön tavoitteet.....	8
2.3	KiePeli-lautapelin rakentuminen	11
3	LAPSEN KIELEN KEHITYS 3-5 VUOTIAANA	16
3.1	Kielellisen tietoisuuden ja kehityksen tukeminen	16
3.2	3-5-vuotiaan kielellinen tietoisuus.....	18
3.3	Kielen kehitys ja sen vaiheet	19
3.4	Kielellisen tietoisuuden tasot.....	20
3.5	Kielelliset oppimisvaikeudet.....	22
3.5.1	Kielen kehityksen viivästymät	22
3.5.2	Kielen kehityksen viiveiden tunnistaminen	24
4	KIEPELI – LAUTAPELI KIELENKEHITYKSEN HAVAINNOINTIIN	26
4.1	Kiepeli varhaiskasvattajan havainnointivälineenä.....	26
4.1.1	Havainnointi päiväkodissa	29
4.1.2	Keinona osallistuva havainnointi.....	30
4.1.3	Moniammatillinen yhteistyö havaintojen jälkeen.....	31
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6	POHDINTA.....	36
	LÄHTEET.....	38
	LIITTEET	42
	Liite 1. KIEPELI – tarina hiirikaveruksista.....	42
	Liite 2. KIEPELI – peliohjeet varhaiskasvattajalle	43
	Liite 3. KIEPELI – havainnointilomake varhaiskasvattajalle	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni koostuu raportista ja produktiosta. Tuotin produktioni varhaiskasvattajien käyttöön ja se toimii parhaiten pienryhmätoiminnassa, varhaiskasvattajan havainnoissa lomakkeella jokaisen pelaavan lapsen kielenkehitystä. Opinnäytetyöni ei ole tilaustyö, vaan ajatus lähti omaan työhöni kuuluvasta tarpeesta ja ajatuksesta.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja työelämälähtöinen. Produktio koostuu pelilaudasta, kuvakorteista, neljästä eri pelihahmosta, ohjeista sekä havainnointilomakkeesta. Raportin teoriaosuudessa käyn läpi teoreettista viitekehystä kielen kehityksen, kielen kehityksen havainnoinnin ja kielen kehityksen tukemisen näkökulmista.

Aiheena lapsen kielen kehitys ja sen tukeminen ovat ajankohtaisia ja tärkeitä, ja toteutan opinnäytetyöni työelämälähtöisesti omaa työtäni tukien. Toimin työkseni lastentarhanopettajana, olen työskennellyt useita vuosia päiväkodeissa ja toiminut vuosien saatossa useiden erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa, joilla tuentarve on nimenomaan kielen kehityksessä. Koen kielen kehityksen tukemisen vahvasti omaksi kiinnostuksenkohteekseni ja opinnäytetyöni aihekin valikoitui sitä kautta.

Lapsen kielen kehityksen tukeminen on mielenkiintoinen ja haastava osa varhaiskasvatusta. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on aina korostettu kasvattajan käyttämän kielen merkitystä. Kielen kehitystä on tuettu muun muassa lukemalla lastenkirjallisuutta. Suomessa on myös pitkät perinteet erilaiseen loruiluun, lauluihin ja laululeikkeihin, myös peleillä on tärkeä osa kielen oppimisessa ja opettamisessa. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 54)

17.1.2017 ilmestyneessä Lääkärikirja Duodermicissä psykiatrian erikoislääkäri Matti Huttunen ja lastentautien erikoislääkäri Hannu Jalanko kertovat kuinka yleisiä lasten puheen ja kielen kehityksen häiriöt ovat. Uusiempien tutkimusten mukaan 3–7 % lapsista kärsii vähintäänkin lieväasteisista puheen ja kielen kehityksen häiriöistä. (Puheen ja kielen häiriöt lapsella. Duodemic Terveyskirjasto [online])

Varhaiskasvatussuunnitelman (vasu) mukaisesti kielen kehityksen tukeminen on osa laadukasta varhaiskasvatusta. Uuden vasun (2017) myötä olemme saaneet lain ja normit ohjaamaan työtämme ja kielen kehitys sekä sen tukeminen korostuvat uudessa vasussa monilukutaitoon ja laaja-alaiseen osaamiseen kytkeytyen. Vasu antaa mielestäni hyvän pohjan produktioni tärkeydelle ja ajankohtaisuudelle.

Nimesin produktioni KiePeliksi, se kuvastaa lautapelin sisältöä ja tarkoitusta, nimi KiePeli tulee lyhennettynä sanasta kielipeli). Pelissä ohjataan massasta tehtyä pientä hiirtä, hiiri seikkailee läpi lautapelin lapsen ohjattavana ja kerää tehtävät tehtyään matkalle tippuneita juuston palasia pesäänsä vietäväksi. Pelinohjaajana toimii havainnointia tekevä varhaiskasvattaja, varhaiskasvattajalle on tehty havainnointilomake jokaista peliä pelaavaa lasta varten.

Pelihahmoja on neljä, mutta suositeltava pelaajamäärä on 1-2. Pelissä on neljä eri osa-aluetta, joiden kautta peliä pelataan ja joiden avulla lasta havainnoidaan. Pelattavat osa-alueet sisältävät neljä eri kielellisen tietoisuuden tasoa; fonologinen, morfologinen, syntaktinen ja semanttis-pragmaattinen tietoisuus. Hiiri- hahmot ovat helposti lähestyttäviä, pelilauta on visuaalinen ja rakennettu monivuotiseen käyttöön kestävää kehitystä tukien. KiePelin suunnitteluvaiheessa luin muutamia opuksia pelirakentamisesta, yhtenä mainittakoon Ville Vuorelan Pelinrakentajan käsikirja, josta oli hyötyä pelin teknisessä suunnittelussa. Pelilaudan ja hahmojen rakentamisessa apunani olivat kaksi graafikkoa, Tea Eronen ja Rami Eronen.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Kehitin kevään 2016 ja kevään 2017 välisenä aikana opinnäytetyökseni tämän produktion. Lasten kielen kehityksen havainnointityökaluna toimivan menetelmän kehittäminen oli ollut mielessäni jo pidempään, sosionomiopintojeni myötä sellaisen työstäminen vihdoinkin onnistui. Niinpä toteutin toiminnallisen opinnäytetyön, jossa kehitin tämän produktion; KiePeli-lautapelin. KiePeli-lautapeli toimii 3-5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen havainnointivälineenä. Havainnointimetodina käytetään osallistuvaa havainnointia.

2.1 Lähtökohdat ja työn tarkoitus

Tarkoitukseni oli tuottaa observointiväline työhön, jonka avulla voidaan luotettavasti havainnoida lasten kielen kehittymistä. Pelissä on neljä eri osa-aluetta, joista jokainen paneutuu yhteen kielellisen tietoisuuden tasoon. Mikäli pelin avulla havainnoidaan lapsen tietyn kielellisen tietoisuuden tason viive, voidaan siihen tarttua ajoissa.

Varhaiskasvattajan työssä havainnointi, eli observointi on tärkeää. Kasasin opinnäytetyötäni varten monia teoksia ja oppaita havainnoinnista, näiden pohjalta rakensin teoriaosan ja pelin havainnointilomakkeen.

Katri Saaristo-Helin (Oulun yliopisto) ja Tuula Savinainen-Makkonen (Oulun yliopisto) kirjoittivat Puhe ja kieli -lehteen artikkelin vuonna 2008, jossa käsitellään laajasti lasten kielenkehitystä ja sen tutkimista. Saaristo-Helin ja Savinainen-Makkonen kertovat kuinka käytetyin tutkimusmenetelmä lasten äänteellistä kehitystä tarkasteltaessa on naturalistinen observaatio eli havainnointi. Observaation klassinen versio on päiväkirjamenetelmä ja moderni versio on audio-/ videotallenteet, näitä käyttämällä tutkimuksen kohteena voi olla sekä yksittäisiä lapsia että lapsiryhmiä. Yhden tai muutaman lapsen tapaustutkimukset ovat informatiivisia ja ne kertovat kehityksen yksilöllisestä kulusta. (Saaristo-Helin, Savinainen-Makkonen. 2008: 168)

Observaatiotutkimuksen kohteita voidaan luokitella ja havainnoida kahtena tai useampana ajankohtana, jolloin puhutaan pitkästä observoinnista, tai jos havain-toja tehdään yksittäisenä ajankohtana, luokitellaan se poikittaiseksi observoin-niksi. (Saaristo-Helin, Savinainen-Makkonen. 2008: 168)

Lähtökohtaisesti minun produktiossani havaintoja voidaan tehdä useampana eri ajankohtana tai vain yksittäisotannalla, riippuen havaintojen tuloksista ja obser-voinnin tarpeesta. Suosittelen observointia produktioni avulla yhden tai kahden lapsen kanssa kerrallaan.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet

KiePeliä tehdessäni minulla oli selkeä visio siitä mitä peliltä halusin, halusin työ-höni välineen, jolla observoida kielen kehityksen ja kielellisen tietoisuuden tasoja. Tavoitteet rakentuivat niiden kautta. Kielen kehityksen tasoja on määritelty useita, mutta olen ottanut opinnäytetyöni punaiseksi langaksi ruotsalaisen Margit Tornéuksen määritelmän. Margit Tornéus toi Suomeen kielellisen tietoisuuden käsitteen 1990-luvun alkupuolella. Tornéus määrittelee kirjassaan *Löytöretki kie-leen* kielellisen tietoisuuden merkityksen.

Tornéuksen (1991:9) mukaan kielellinen tietoisuus merkitsee ulkopuolista asen-noitumista kieleen, eli kielen ottamista pohdinnan kohteeksi. Silloin huomio kään-netään sanojen merkityksestä niiden muotoon ja funktioon. Tornéus (1991:12) kertoo teoksessaan, kuinka kielessä on useita ulottuvuuksia, joille kielen merkitys rakentuu. Kielen voi havaita rakentuvan pienemmistä yksiköistä, kuten tavuista ja äänneistä. Sanat kuulostavat erilaisilta niiden painotuksesta riippuen ja puheil-maisulla on oma melodiansa. Huomion voi kiinnittää myös sanoihin sinänsä ja huomata niistä löytyvän samoja osia. Sanoilla voi leikkiä yhdistelemällä niiden osia ja saada siten aivan uusia sanoja.

Tornéus (1991:13) erottaa kielellisestä tietoisuudesta neljä eri tasoa. Nämä ovat fonologinen tietoisuus, morfologinen tietoisuus, syntaktinen tietoisuus ja (semant-tis-)pragmaattinen tietoisuus. Nämä neljä tietoisuuden tasoa ovat käsittelyssä opinnäytetyössäni, ne toimivat produktioni kulmakivinä ja ovat lautapelin neljä eri osa-aluetta, joiden avulla lapsia havainnoidaan.

Tavoitteenani oli selkeän ja konkreettisen havainnointityökalun luominen. Onnistukseni tässä tavoitteessani, minun piti ottaa selvää kielellisen tietoisuudesta ja sen tasoista, ja myös siitä kuinka ne saisin näkyville pelini avulla ja kuinka varhaiskasvattajan olisi helppo pelin avulla niitä havainnoida.

Kielellisen tietoisuuden näkyminen;

Kielellinen tietoisuus tarkoittaa lapsen tietoisuutta kielen rakenteellisista ja sen merkitykseen liittyvistä seikoista. Lapsi havaitsee ja ymmärtää erilaisia kielellisiä yksiköitä (esimerkiksi äännteitä), kielen välittämiä merkityksiä (esimerkiksi sanojen monimuotoisuuden) ja kielen käytön piirteitä (erottaa erimerkiksi murteet ja kirjakielen.). Lapsen ollessa 4-8-vuotias, tapahtuu kielellisen tietoisuuden kehittyminen. Tällöin lapsi alkaa kiinnittää huomiota kielen rakenteisiin ja operoida niillä. Lapsi pitää puhuttua kieltä ajattelun kohteena, eikä pelkästään kiinnitä huomiota kielen ymmärtämiseen ja lauseiden tuottamiseen. (Valkonen, Vilska 2002: 20)

Fonologisen tietoisuuden näkyminen;

Fonologisen tietoisuuden ensimmäisiä merkkejä on se, että lapsi alkaa leikkiä kielellä, tavuttelee ja tunnistaa riittelyyn. 3-4-vuotias fonologisesti tietoinen lapsi oppii tunnistamaan sanojen alku- ja loppuäännteitä. Koska puheessa ei äännteisiin kiinnitetä huomiota, on äännerakenteen tunnistaminen haasteellista. Sanojen jakaminen äännteisiin on mekaanisen lukutaidon kannalta erittäin tärkeää. Koska puheessa äännteet muodostavat itsenäisiä tavuja, on niiden erotteleminen sanasta huomattavasti helpompaa, kuin yksittäisten äännteiden erottaminen. (Valkonen Pirkko, Vilska Päivi, 2002: 20-21) Kirjaimen ja äännteen vastaavuuden oppiminen ei ole mahdollista ilman fonologista tietoisuutta. (Tornéus 1991: 21)

Fonologisesta tietoisuudesta voidaan erikseen erottaa *foneemitietoisuus eli äännetietoisuus*, joka tarkoittaa kykyä hahmottaa sanojen äännteitä (Fonologinen tietoisuus. Lukimat [online]).

Morfologisen tietoisuuden näkyminen;

Morfologinen tietoisuus, eli tietoisuus sanoista tarkoittaa kielen sanaston ja sanojen muodon tajuamista, eli sanarakenteen oivaltamista – sitä että sanat rakentuvat erillisistä osista ja osat yhdessä luovat sanalla merkityksen. Suomen kielessä sanojen taivutusmuotojen hallinta on tärkeää siksi, että muotoa täytyy osata käyttää puheessa, ennen kuin sen voi ymmärtää kirjoituksessa. (Tornéus. 1991: 30-32.)

Syntaktisen tietoisuuden näkyminen;

Syntaktinen tietoisuus on tietoisuutta kielen säännöistä. Ymmärrystä siitä, miten sanat liittyvät toisiinsa lauseiksi. Lauserakenteen ymmärtäminen on tärkeää lukemisen kannalta. Kirjoitetusta tekstistä puuttuu melodia, joka jäsentää puhetta. Lapsen on aluksi lukiessaan vaikea oppia käyttämään hyväkseen kirjoituksessa osoitettua melodiaa. (Tornéus. 1991: 39-48.)

Semanttis-pragmaattisen tietoisuuden näkyminen;

Semanttis-pragmaattinen tietoisuus tarkoittaa sitä, että lapsi ymmärtää, miten kieltä käytetään, sekä sitä, miten lapset ymmärtävät kielikuvia ja metaforia. Tornéuksen (1991:49.) mukaan tämä on alue, jolla yleinen kognitiivinen, sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys kohtaavat ja jossa lapsen kokemustaustalla on suuri merkitys.

Kuva 1. Suunnitelma lautapelin toteutuksesta.

2.3 KiePeli-lautapelin rakentuminen

Pelissä on neljä eri maailmaa eli pelilaudan sivua, jotka rakentuvat kielellisten tietoisuuksien tasoista: semanttis-pragmaattinen -, syntaktinen -, morfologinen - ja fonologinen tietoisuus. Pelissä lapsen tehtävänä on kiertää kaikki maailmat läpi ja suorittaa maailmoissa olevat tehtävät. Jokaisessa maailmassa on kaksi tai kolme eri tehtävää ja niistä suoriuduttuaan lapsen pelihahmona toimiva hiiri saa juustopalan, pelin tarkoituksena on kerätä kaikki neljä juustopalaa, jotka hiiri on kadottanut. Ennen pelin alkua luetaan pieni tarina, jossa kerrotaan, kuinka hiiret kadottivat juustonsa. Peliin voi osallistua kerrallaan neljä lasta, mutta peli toimii parhaiten yhden - kahden lapsen pelattavana. Aikuisen rooli on pelinohjaajana ja havainnointien kirjaajana.

Kuva 2. Peli käytössä.

Metsämaailma

Lautapelin ensimmäinen maailma, ensimmäinen osa-alue on semanttis-pragmaattinen tietoisuus. Kyseinen maailma on sininen ja pelilaudalla sinisessä maailmassa on metsä. Metsässä asuu hiiriperheitä ja erilaisia eläinhahmoja, joista lapsen on tarkoitus tehtävien kautta kertoa kulkiessaan pelihahmonaan toimivan hiiren kanssa metsässä seikkaillen. Tehtäväkorteissa tasoja on kaksi, toinen taso on selkeästi helpompi ja sopii lapsille jotka muodostavat yksittäisiä sanoja, mutta eivät vielä lauseita. Helpompi taso tarjotaan, mikäli lapsen sanavarasto ei ole vielä tarpeeksi laaja lausemittaisiin verbaalisiin ilmaisuihin.

Ensimmäinen tehtävä on kuvasta kerrontaa, jossa lapsen tehtävänä on kertoa, mitä esille laitettavista kuvakorteista löytyy. Helpommassa tasossa korteissa esiintyy hahmoja yksinkertaisimmissa ympäristöissä.

Toisena tehtävänä on lorun ja kuvakortin yhdistäminen. Varhaiskasvattaja lukee lorun ja lapsen tehtävänä on löytää lorun kohta kuvakorteista.

Kuva 3. Metsämaailman kuvakortteja.

Hiekkamaailma

Pelilaudan toinen maailma ja osa-alue on syntaktinen tietoisuus. Syntaktinen maailma on keltainen, siellä seikkaillaan hiekkamaailmassa. Pelihahmona toimiva hiiri kulkee reittiä, jossa pelaajalle paljastuu tehtäväkortteja, joiden mukaan tulee toimia ennen, kun matkaa voi jatkaa.

Ensimmäisenä tehtävänä lapsi pelaa peliä – *tottele korttia*, tässä varhaiskasvattaja ohjeistaa lapselle pussin josta lapsi nostaa yhteensä kolme korttia, yhden kortin kerrallaan. Korteissa on tehtäviä, joita lapsen tulee suorittaa – esimerkiksi *kierrä pöytä ympäri kaksi kertaa, nosta kädet ylös, sulje silmät* ja niin edelleen.

Toisena tehtävänä on leikki, jossa lapsen tehtävänä on taputtaa käsiä yhteen (tai vastaavaa) niin monta kertaa, kun kuulee lauseessa olevan sanoja – esimerkiksi *hiiri kerää kukkia* – ja lapsi lyö kädet yhteen tällöin kolme kertaa. Lauseet ovat myös tarpeen tullen kuvitettuna, jolloin lapsen eteen asetetaan kuvakortti ja varhaiskasvattaja lukee kuvakortissa olevan lauseen ja avustaa lasta taputuksin hahmottamaan luetun lauseen sanalukumäärän.

Kolmas tehtävä tarjotaan lapselle, joka jo hahmottaa lauseita ja kykenee ilmaistamaan, onko lausuttu lause oikein – esimerkiksi *kukka kerää hiiriä* – jos lapsi osaa ilmaista lauseen olevan vääränlainen, pyydetään lasta muodostaman lause oikein.

Kuva 4. Hiekkamaailman kuvakortteja.

Vesimaailma

Kolmas maailma on punainen maailma, se on morfologiseen tietoisuuteen perustuva ja kuvituksena maailmassa on vesistö ja hiekkaranta. Morfologisessa maailmassa keskitytään sanojen muotojen hahmottamiseen.

Ensimmäisenä tehtävänä on sanojen muodostaminen tavuista – esimerkiksi *ki-vi*. Lapsi muodostaa sanan erillään olevista tavuista (laminoidut kortit) jotka on yhdessä luettu ja yhdessä varhaiskasvattajan kanssa tarkistetaan, onko sana muodostettu oikein. Tarkistus tapahtuu sanomalla yhdistetyt tavut ja lopuksi kääntämällä kortit toisinpäin, jolloin kääntöpuolella on kuvitettuna tavuista muo-

dostunut sana. Tehtävän voi myös tehdä helpotettuna käänteisessä järjestyksessä, tällöin lapsi etsii kuvakortille parin ja lausuu kuvassa esiintyvän asian. Oikeintarkistus tapahtuu kääntämällä kortit nurinpäin niin, että aikuinen lukee kääntöpuolelle tavuista ilmestyvän sanan ja mietitän lapsen kanssa, menikö sana oikein.

Toisena tehtävänä on yhdyssanojen muodostaminen, lapselle esitellään kuva- ja sanakortit yhdyssanoista, joissa sanaparit ovat erikseen ja lapsen tehtävänä on yhdistää ne –esimerkiksi *tuli-tikku*, *kori-pallo* ja niin edelleen. Sanat luetaan yhdessä lapsen kanssa ja lapsen tehtävänä on miettiä mitkä sanat sopivat yhteen, jotta yhdyssana muodostuu.

Kuva 5. Vesimaailman kuvakortteja.

Niitty maailma

Lautapelin neljäs ja viimeinen maailma on fonologinen tietoisuus. Tämä maailma on vihreä niitty maailma ja siellä tehtäväkorteista paljastuu kaksi eri tehtävää, joissa keskitytään kirjaimiin sekä äänteisiin.

Ensimmäinen tehtävä; *laiva on lastattu* –tyyppinen, jossa lapsen tehtävänä on etsiä pöydälle asetettavista kuvakorteista ne, joiden hahmot alkavat tietyllä kirjaimella, esimerkiksi kirjaimella A, jolloin lapsen tehtävänä on etsiä korteista kuvitettuja, a-kirjaimella alkavat hahmot. Tehtävän voi vaikeuttaa asettamalla lapselle tehtäväksi etsiä oikealla alkukirjaimella alkavat asiat pelkistä sanakorteista.

Toinen tehtävä fonologisessa maailmassa on *sanaparien löytäminen* – kuvakorteista esimerkiksi *mato-matto*, *tiili-siili*, *suu-puu*, *uni-uuni*, *takki-lakki*, *lammas-hammas*, *tuli-tuuli* ja niin edelleen.

Kuva 6. Niittymaailman kuvakortteja.

3 LAPSEN KIELEN KEHITYS 3-5 VUOTIAANA

Lapsi tarvitsee kieltä toiminnassaan ja kieli kehittyy leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen myötä. Lapsi ajattelee puheen ja lapsi selittää tekemisiään puheen. Puheen tuottaminen ja ymmärtäminen rakentuvat tietoisuudesta. Tietoisuus rakentuu, kun vanhempien tuottamilla sanoilla ja lauseilla on jokin kohde ja tarkoitus. Tästä alkaa lapsen kasvu ja kehitys puhuttuun kieleen. Lapset liittyvät erityisesti leikissään kielen toimintaan kasvaessaan vanhemmaksi, jolloin omien kokemusten merkitys kielen oppimisessa korostuu. Kielen avulla lapset muotoilevat leikkinsä tarkoitusta, kuvailevat sen etenemistä ja säätelevät suhteitaan. Kielen hallintaan liittyvät valmiudet ovat perustana oppimisvalmiuksille. Vähitellen lapsi oppii luokittelemaan asioita käsittein ja ymmärtämään asioiden välisiä suhteita. Lapsi oppii kysymään, kuuntelemaan ja vastaamaan. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 33)

Kieltä tarvitaan oman minäkuvan, eli yksilöllisyyden ilmaisemiseen. Kieli on erittäin tärkeä kaikessa oppimisessa, sillä tiedot hankitaan ja varastoidaan muistiin kielen välityksellä ja kielen avulla ollaan vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin. Kieli on yhteydessä lapsen koko kehitykseen, se lisää ajattelun nopeutta ja laajuutta. Kielenkäyttö on ajattelua, muistamista, tunteiden ilmaisua, sosiaalista vuorovaikutusta ja toiminnan ilmaisemista. Lapsen kieli kehittyy koko ajan ja se on yhteydessä puheen kehitykseen. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 31)

3.1 Kielellisen tietoisuuden ja kehityksen tukeminen

Kun varhaiskasvattaja tunnistaa lapsen kehityksellisen tason ja suunnittelee toiminnan sen mukaan, se tukee lasta parhaiten. Kielen kehityksen tukeminen tarkoittaa sanojen merkityksen tunnistamista ja niiden laajentamista, ymmärrystä lisääviä kysymyksiä, sekä malleja siitä miten kieltä käytetään erilaisissa tilanteissa. Lapsen kielen kehitystä voidaan tukea myös ohjaamalla lasta haluttuun lopputulemaan, esimerkiksi kertomalla miten jokin sana taipuu. Aikuisten tarjoaman mallin lisäksi lapsen kielelliselle kehitykselle on erityisen tärkeää saada mallia toisilta lapsilta, esimerkiksi leikkutilanteissa. (Hakamo. 2011: 12)

Viivästynyt puheen- ja kielen kehitys ilmenee yleensä vaikeasti tai epäselvästi tuotettuna puheena, sanavarasto voi myös olla niukka. Viivästyminen kielenkehityksessä voi ilmentyä vaikeutena ymmärtää kuultua puhetta ikätason mukaisesti. Kaure ja Rauhala-Vaahervaaran mukaan puheen kehitys viivästyy jopa yhdeksällätoista prosentilla lapsista. (Kaure, Rauhala-Vaahervaara. 2013: 5)

Kaure ja Rauhala-Vaahervaara kertovat kirjassaan, kuinka osalla lapsista puheen kehitys vauhdittuu vasta kolmannella ikävuodella. Kahden vuoden iässä nämä lapset voivat tuottaa vain niukasti sanoja tai eivät tuota niitä ollenkaan. Tutkimusten mukaan noin 50% näistä lapsista saavuttaa ikätoverinsa kolmannen ikävuoden aikana. Huolimatta hitaasta alusta, kehitys jatkuu normaalina. Kuitenkin näillä lapsilla, joilla kehitys oli kaksivuotiaana viivästynyt, on suurempi riski kohdata tulevaisuudessa vaikeuksia niissä kielellisissä tehtävissä, joissa mitataan sanaston laajuutta, lauserakenteita, lukemisen ja kirjoittamisen taitoa sekä kielellistä muistia. Kaureen ja Rauha-Vaahervaaran mukaan riski kasvaa, jos suvussa esiintyy lukemisen tai kirjoittamisen vaikeutta. (Kaure, Rauhala-Vaahervaara. 2013: 5)

Kielen kehityksen kannalta on merkityksellistä, että lapselle puhutaan, sillä lapselle puhuttaessa, hänen sanavarastonsa sekä puheensa kehittyvät ja lapsi oppii pienestä asti kommunikoimaan muiden kanssa. On huomioitava, että vaikka lapsi ei itse vielä puhuisi, hänen kielensä kehittyvät kuunnellessa. Lapsen on myös kuuluttava kirjoitettua kieltä, jotta ymmärtävä lukeminen kehittyisi passiivisesti. Vaikka suomen kieli puhutaan, niin kuin se kirjoitetaan, ovat myös suomen kielessä kirjoitettu ja puhuttu kieli ovat alkaneet erkaantua toisistaan esimerkiksi murre sanojen myötä. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 35)

Lapsen tulisi tutustua pienestä pitäen erilaisiin kieliin, kuunnella tarinoita ja loruilla. Tietoisuus kirjoitetusta kielestä kehittyy, kun lapselle luetaan paljon erilaisia tekstejä, esimerkiksi tarinoita, runoja, riimejä ja loruja, toisaalta lapselle on hyväksi tutustua muuhunkin kuin laadukkaaseen lastenkirjallisuuteen, esimerkiksi sanomalehtien tai aikakauslehtien lukeminen lapselle on hyväksi havaittua. Näin lapsi oppii erilaisia kieliä, kielen käyttötapoja ja sen, että erilaisissa tilanteissa käytetään erilaista kieltä. Hyvä on lueskella vaikkapa sarjakuvia, sillä sarjakuvien

teksti puhekuplineen eroaa klassisten satujen teksteistä, kirjoitetun kielen ja kuvan välinen yhteys on sarjakuvissa erilainen kuin vaikkapa perinteisessä kuvakirjassa. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 36)

Jos lapsi oppii esimerkiksi sen, että aamu-sanana ensimmäinen äänne on a, on tapahtunut uuden oppimista. Kun lapsi oivaltaa, että myös auto-sanassa on sama ensimmäinen äänne ja kirjain, hän on jäsentänyt ja soveltanut tuota oppimaansa tietoa. Lapsi sanoo kuvassa olevan asian nimen, sen jälkeen katsoo sanan kirjoitusasuun, jonka jälkeen hän etsii vastinetta kuvasta esimerkiksi aikuisen avustamana. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 35-36)

3.2 3-5-vuotiaan kielellinen tietoisuus

Kolmevuotias käyttää puheessaan pääsääntöisesti käsky-, kielto- sekä kysymyslauseita. Puhe on lähes kokonaan ymmärrettävää ja tässä iässä alkaa lapsen kielellinen tietoisuus. Kolmevuotias lapsi pystyy erottamaan jo eri esineiden kokoja ja kiinnittää muutenkin huomiota esineiden ominaisuuksiin ja lapsi kyselee hänelle uusien sanojen merkitystä. Lapsi käyttää puheessaan apuverbejä ja aikamuotoja, sekä taivuttaa verbejä eri aikamuodoissa. Lapsi hahmottaa keskustelun vastavuoroisuuden ja hallitsee puheessaan vokaalit, vaikka konsonanttien hallinta voi vielä olla vaikeaa. Kolmevuotias on kiinnostunut yksinkertaisista lorusta ja riimeistä, tuntee usein päävärit ja osaa jossain määrin luokitella esineitä, samoin kun ilmaista esineen sijainnin ja kuvailla esinettä, joka ei sillä hetkellä ole paikalla. (Koivunen, Lehtinen. 2015: 154-155)

Kolmevuotiaan lapsen kielellinen tietoisuus on jo kehittynyt niin, että lapsi viihtyy sana- ja loruleikkien parissa. Kolmevuotias alkaa kiinnittää myös huomiota esineiden laadullisiin ominaispiirteisiin ja niissä ilmeneviin eroihin. Lapsen puheessa adjektiivien vertailuasteista vallitsevin on perusmuoto, mutta jo kolmevuotias tuottaa itse komparatiivimuotoja vertaillessaan esineiden ominaispiirteitä, esimerkiksi kokoa. Tällöin on vielä tyypillistä, että lapsi tuottaa jälleen omien kielioppisääntöjensä mukaisia komparatiiveja. Tämä osoittaa, että lapsi hallitsee päätteen muodostamisen, mutta samanaikaisesti sanojen taivutus tuottaa vielä vaikeuksia. Superlatiivien hallinta on kognitiivisesti jo vaativampi tehtävä, ja onnistuu lapselta yleensä vasta neljän ikävuoden tienoilla. (Lyytinen. 2003: 116)

Neljä-viisivuotioiden lasten puheessa eri sanaluokan sanoja esiintyy jo samassa suhteessa kuin aikuisen arkipuheessa. Neljävuotias käyttää puheessaan esineiden ja asioiden paikkaa osoittavia ilmaisuja ja määreitä. Lapsi osaa jo kuvata kielellisesti esimerkiksi tunteita, vertailla ihmisten ja esineiden ominaisuuksia ja tarkentaa aikaan liittyviä ilmaisuja. (Siiskonen, Aro, Lyytinen. 2003: 126) Paikkaa ja sijaintia osoittavat kielelliset ilmaisut tarkentuvat ja monipuolistuvat muuttuen vähitellen yleiskielen mukaisiksi (Lyytinen. 2003, 56).

Viiteen ikävuoteen mennessä lapsen kielen kehitys on ottanut suuren askeleen eteenpäin kieliopillisten lainalaisuuksien valossa. Lapsi hallitsee tässä ikävaiheessa äidinkieltänsä koskevat perussäännöt. (Lyytinen. 2003: 56-62) Lapsella on laaja sanavarasto ja hän käyttää puheessaan monipuolisesti eri sanaluokan sanoja. Puhe on sujuvaa ja ymmärrettävää, mutta kielen käyttö yhä sidoksissa todellisuuteen. (Aaltonen, Ojanen, Sivén, Vihunen, Vilén. 2002: 137)

3.3 Kielen kehitys ja sen vaiheet

Lapselle on annettava malli lukemisesta, jotta lapsi kiinnostuisi kielestä ja myös lukemaan ja kirjoittamaan oppimisesta, näin lapsi tottuu kuulemaan ja kuuntelemaan. Hän erottaa sanojen ensimmäisen kirjaimen, kuulee äänteen paikan sanassa, erottaa pitkän ja lyhyen äänteen toisistaan sekä huomaa eripituiset sanat. Jotta lukemaan oppiminen tapahtuisi, vaatii se kykyä ymmärtää ääniteitä ja sen että sanat on tehty ääniteistä ja että nämä äänitteet vastaavat systemaattisesti joi-tain kirjaimia. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 35- 36)

Lukeminen alkaa kiinnostaa yleensä noin neljän – viiden vuoden ikäistä lasta. Lukutaitoon oleellisesti vaikuttavat kognitiiviset tekijät kehittyvät voimakkaasti ennen kouluikää ja ympäristö voi tukea oleellisesti lapsen lukemaan oppimista. Lukutaidon vastaanottamisen taito edellyttää havaintojen tekemistä. Kieleen liittyvä oppiminen on sidoksissa tunne-elämyksiin ja kokemuksiin, tällaiset kokemukset lapsi voi muistaa koko ikänsä. Lapsen kielellisillä kokemuksilla on myös yhteyttä oppimismotivaatioon, joka taas liittyy siihen, kuinka kiinnostunut lapsi on lukemaan oppimisesta. Motivaatio on oppimisen tärkeimpiä tekijöitä. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 36)

Jos kuitenkin tuentarve on ilmeinen ja tunnistetaan kielen- ja puheenkehityksen häiriö, lähdetään tutkimaan tarkemmin, liittyvätkö lapsen kielelliset ongelmat kielen tuottamiseen vai ymmärtämiseen. Syynä voivat olla mahdollisesti molemmat tai tätä laajemmat ongelmat, ja tämä vaatii aina klinisiä tutkimuksia. (Pihlaja, Viitala. 2005: 195)

3.4 Kielellisen tietoisuuden tasot

Kielellisten häiriöiden tarkastelussa voidaan erotella neljä eri tasoa, juurikin ne tasot, jotka KiePelissä ovat sisältöalueina.

Tasot ovat joko fonologisia - jolloin puheen äännetason vaikeudet ilmenevät lähinnä puheen ääntämisen vaikeuksina, tai syntaktisia ja morfologisia vaikeuksia, jotka ilmenevät poikkeavuuksina lauserakenteissa sekä sanojen taivuttamisessa. Semanttis-pragmaattisen tason vaikeudet liittyvät puolestaan sanavarastoon ja sen kapea-alaisuuteen, sekä kykyyn ymmärtää kuultua. (Pihlaja, Viitala. 2005: 195-196)

Kielellinen tietoisuus jaetaan fonologiseen, morfologisen, syntaktiseen ja semanttis-pragmaattiseen tietoisuuteen. Useimmat 1990-luvun jälkeen tehdyt, kieleen kehitykseen liittyvät tutkimukset ovat osoittaneet kielellisen tietoisuuden merkityksen lapsen myöhemmälle kielelliselle kehitykselle. Lukemaan oppiminen on nykytiedon mukaan vaikeaa, ilman kehittynyttä kielellistä tietoisuutta. (Nurmi-laakso, Välimäki. 2011: 33)

Fonologinen tietoisuus

Fonologinen tietoisuus tarkoittaa tietoisuutta äännteistä. Lapsen tulee ymmärtää kirjaimen ja äänteen välinen yhteys. Myös kirjaimen ulkomuodon tulee tulla lapselle tutuksi. Fonologisen tietoisuuden alla lapsi ymmärtää sanojen muodostuvan äännteistä ja oppii tuottamaan niitä. Oppimisen kannalta on tärkeää osata yhdistää äänneet kirjaimiksi ja sitä kautta sanoiksi. Puhutaan dekodauksesta, se on kirjainten kääntämistä niitä vastaaviksi kielellisiksi yksiköiksi eli äännteiksi. Myös kaikkien näiden yksiköiden erottelu kuuluu dekodaukseen. (Nurmi-laakso, Välimäki. 2011: 34)

Morfologinen tietoisuus

Morfologinen tietoisuus tarkoittaa tietoisuutta sanoista, eli kielen sanaston ja muotojen ymmärtämistä. Lasta auttaa tietoisuus siitä, että sanat usein rakentuvat erillisistä osista ja osat yhdessä määräävät sanan merkityksen. Näitä sanan pienempiä yksiköitä kutsutaan suomen kielessä morfeemeiksi. Morfologinen tietoisuus vaikuttaa dekodaukseen, sanan kokoamiseen äänne-äänteeltä ja tutkimusten mukaan myös luetun ymmärtämiseen. Morfologista tietoisuutta voidaan kehittää opettamalla lapselle uusia sanoja ja tehdä niistä houkuttelevia ja kiinnostavia. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 34)

Syntaktinen tietoisuus

Syntaktinen tietoisuus eli tietoisuus lauseista tarkoittaa kielen sääntöjärjestelmän sisäistämistä, sanajärjestyksen oppimista sekä puheen rytmin ja melodian hallintaa. Sääntöjärjestelmällä tarkoitetaan lauseiden rakentumista ja esimerkiksi väli-merkkien käyttöä. Neljä - viisivuotiaat lapset hyväksyvät lauseet, jotka ovat heidän mielestään mahdollisia ja jos heidän kokemukseperustansa ei vastaa lauseen sisältöä, on se lapsen mielestä mahdoton ja hän arvioi sen virheelliseksi. Vasta kuusi–seitsemänvuotiaat arvioivat lauseita kieliopillisin perustein, oppimansa perusteella. Puheessa melodia ja sanajärjestys rakentavat lauseen syntaksin. Puhemelodian puuttuessa lapset eivät tiedä, missä suhteessa sanat ovat toisiinsa. Luonnollinen lausemelodia antaa lapselle vihjeitä siitä, mitkä sanat kuuluvat yhteen. Lapset oppivat puhemelodian ja lorujen kautta tiedostamaan kielellisiä säännönmukaisuuksia. Syntaktinen tietoisuus kehittyy lapselle kognitiivisen kehityksen mukana ja jos lapsen syntaksisen tietoisuuden kehitys on jäänyt jälkeen, hänellä tulee todennäköisesti olemaan vaikeuksia ymmärtää luettua tekstiä. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 35.)

Semanttis-pragmaattinen tietoisuus

Semanttinen tietoisuus tarkoittaa tietoisuutta sanojen sisällöistä, merkityksistä ja siitä, mitkä sanat kuuluvat samaan sanaryhmään. Pragmaattinen tietoisuus tarkoittaa puolestaan tietoisuutta siitä, miten kieltä käytetään, tietoisuus kehittyy vä-

hitellen lapsen kasvaessa ja kielitaidon karttuessa. Lorujen ja kertomusten lukeminen harjaannuttaa lasta kuuntelemaan tarkkaavaisesti. Lukutuokion jälkeen kasvattajan on hyvä kysyä kysymyksiä luetusta, jotta kasvattaja pystyy havainnoimaan, onko lapsi kuunnellut ja ymmärtänyt kuulemansa. (Nurmilaakso, Välimäki. 2011: 35.)

3.5 Kielelliset oppimisvaikeudet

Lapsen kielen ja puheen kehitys ei aina etene normaalin kehityksen mukaisesti. Tällöin puhutaan kielellisistä oppimisvaikeuksista, kielen kehityksen viivästy-
mästä tai kielen kehityksen häiriöistä. Näillä tarkoitetaan puheen ja kielen tuotta-
misen, tai niiden ymmärtämisen selvää viivettä suhteessa lapsen ikään ja muu-
hun kehitykseen. (Numminen, Sokka. 2009: 59.)

Kielen kehityksen viivästymät ja vaikeudet ilmenevät monin tavoin. Ensimmäisen kerran puheen viivästymisestä saa yleensä viitteitä lapsen ollessa jokerteluvai-
heessa, tätä vaihetta kutsutaan esipuheen kaudeksi ja jos lapsen jokertelussa ei
tällöin ole vaihtuvuutta ja eloa, voi se viitata puheen viivästymiseen. Lapsi ei ky-
kene vastaanottamaan aikuisen puheessa eteneviä rytmisiä sarjoja ja tämä voi
viivästyttää lapsen ensimmäisiä sanoja jopa neljällä vuodella. Tämän vaiheen yh-
teydessä havaitaan lapsella usein olevan vaikeuksia myös muilla kielen kehitty-
misen osa-alueilla, kuten ääntämisessä, sanavaraston laajuudessa, sanojen
merkitysten hallinnassa, sekä morfologiassa ja syntaksissa eli lauserakenteissa
ja muodoissa. (Alahuhta. 1990: 46-47.)

3.5.1 Kielen kehityksen viivästymät

Ääntämisvirheet voivat kertoa lapsen kielen kehityksen viiveestä, mutta on kui-
tenkin tärkeää muistaa, että ääntämisvirheet kuuluvat normaaliin kielen kehitty-
miseen, erityisesti kehityksen alkuvaiheessa. Tavanomaisia ääntämisvirheitä
ovat s- ja r -kirjainten puuttuminen ja niiden korvaaminen toisella äänneellä. Yk-
sittäiset äännevirheet kuuluvatkin normaaliin kehitykseen ja lievät äännevirheet
eivät yleensä vaikeuta kommunikointia huomattavasti. Viiteen ikävuoteen men-
nessä lapsen kieli ja puhe on yleensä selkeytynyt, lukuun ottamatta muutamia

äännevirheitä, joista tyypillisimpiä ovat juuri edellä mainittujen s- ja r-kirjainten korvaaminen. Kielen kehityksen viivästyminen yhteydessä äännevirheisyyttä esiintyy useissa äänteissä, s- ja r-äänteiden lisäksi. (Alahuhta. 1990: 47.)

Siskosen ym. (Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. 2003: 127.) mukaan alla lueteltuihin 3-6 vuotiaiden kielen kehityksen viivästyminen / häiriöiden riskipiirteisiin kannattaa kiinnittää erityistä huomiota:

3-vuotias Niukka sanavarasto (lapsen tulisi hallita satoja sanoja eri sanaluokista), puhe epäselvää ja sujumatonta, lapsi ei taivuta sanoja. Ymmärtämisen vaikeuksia.

4-6-vuotias Suppea sanavarasto (lapsen tulisi hallita satoja sanoja eri sanaluokista), yksinkertaiset lauserakenteet, vaikeuksia taivutusmuodoissa ja niiden hallinnassa, vaikeuksia kertoa ja kuvailla asioita, sekä esineitä. Puutteita vuorovaikutustaidoissa.

Puhutaan foneemisesta äännevirheestä, kun lapsi ei osaa tuottaa puheessaan jotakin äännettä, vaan hän usein joko korvaa vaikean äänteen toisella tai jättää sen kokonaan pois. Ja vaikka lapsi osaisi tuottaa äänteen, joka kuuluu sanan keskellä, vaikeuksia tuottaa yleensä tämän tietyn äänteen tuottaminen sanan alussa. Foneemisia vaikeuksia saattaa tuottaa myös peräkkäisten konsonanttien tuottaminen, vaikka yksittäisen konsonantin tuottaminen onnistuisikin. Lisäksi vaikeuksia tuottavat tavallisemmin myös etuvokaalit y, ä ja ö, vaikka lapset hallitsevat yleensä ottaen vokaalit ennen konsonantteja. Normaalissa puheen kehityksessä vokaalivirheet ovat viiteen ikävuoteen mennessä hävinneet. (Savinainen-Makkonen ym. 2004: 152-157.)

Kielen kehityksen viivästyessä voi lapsella olla vaikeuksia myös puheen ymmärtämisessä, tällöin lapsi vastaa esitettyihin kysymyksiin väärin, tai hän toimii vastoin annettuja ohjeita. Puheen ymmärtämisen vaikeus voi ilmetä myös siten, että lapsen reagoi sanottuun lauseeseen tai annettuun ohjeeseen viiveellä ja näyttää siltä, kuin lapsi unohtuu omiin ajatuksiinsa. (Numminen ym. 2009: 63.)

Kielen kehityksen viivästyminen voi ilmetä myös lapsen sanavaraston suppeutena. Lapsella saattaa olla tavallista enemmän niin sanottuja omia sanoja, joita usein ymmärtävät vain lähimmät aikuiset. Tyypillistä on, että puhe kehittyy hitaasti ja sanavarasto ei kasva odotettuun tapaan, vaikka ensimmäiset sanat tulisivatkin normaalin ikävaihtelun puitteissa, kielen kehityksen viivästyksessä on tyypillistä, että sanavarasto ei kasva odotettuun tapaan lapsen kasvaessa. Puheen tuottamisessa voi esiintyä myös ongelmia lauseen muodostamisen tai sanojen taivuttamisen yhteydessä. (Numminen ym. 2009: 62- 63.)

Sanavaraston laajuus ei välttämättä toimi mittarina lapsen kielellisen kehityksen tasoa arvioitaessa, vaan se kertoo ennemminkin lapsen virikeympäristöstä. On kuitenkin muistettava, että lapsi pystyy omaksumaan kieltä ja sanoja vain omien perusedellytystensä varassa virikeympäristöstä huolimatta. (Alahuhta. 1990: 48-49.)

Kielen kehityksen viivästyksiä tarkasteltaessa on muistettava, että sama virhe merkitsee eri asioita eri ikätasoilla. Se mikä on normaalia kolmen vuoden iässä, voi olla merkki kielen kehityksen ongelmasta myöhemmässä ikävaiheessa. Mitä lähempänä kouluikää lapsi on, sitä virheettömämpää kieltä häneltä voidaan odottaa, joten on tärkeää kyetä erottamaan lapsen ikään kuuluvat kielen kehityksen tasot viiveistä ja erityispiirteistä, jotka edellyttävät kuntoutusta ja erityistä tukea. (Savinainen-Makkonen ym. 2004: 153.)

3.5.2 Kielen kehityksen viiveiden tunnistaminen

Kielen kehityksen ongelmiin puututaan yleensä lapsen ollessa 4-5 vuotias, vaikka Ahosen (2003:89.) mukaan olisi ensisijaisen tärkeää tunnistaa ne mahdollisimman varhain. Varhaisella puuttumisella voitaisiin vähentää lapselle syntyviä erityisvaikeuksia esimerkiksi emotionaalisessa ja sosiaalisessa kehityksessä, jotka puolestaan yleensä vaikuttavat negatiivisesti koulunkäyntiin, minäkuvan muodostamiseen ja ihmissuhteiden luomiseen.

Kielellinen erityisvaikeus vaikuttaa lapsen kokonaiskehitykseen monella tavalla ja siihen saattaa liittyä monenlaisia liitännäishäiriöitä tai erityispiirteitä. Tällaisia

ovat esimerkiksi vaikeudet ihmissuhteissa, aistiherkkyys, hahmotushäiriöt, motorinen kömpelyys, ylivilkkaus ja tarkkaavaisuuden häiriöt tai keskittymisen vaikeudet. Kun lapsella on vaikeuksia ilmaista itseään, ei tule ymmärretyksi tai lapsella on vaikeuksia ymmärtää muita, saattavat monet arkeen liittyvät tilanteet olla lapselle epävarmoja ja toisinaan jopa pelottavia. Kommunikaation tarve saattaa myös purkautua monella tavalla, näitä voivat olla esimerkiksi siirtymätilanteiden ja muutosten vastustus tai raivokohtaukset. Lapsi kokee turhautumista kommunikaatio-ongelmissa, kun hän ei pysty ilmaisemaan itseään eikä näin tule ymmärretyksi. (aivoliitto.fi)

4 KIEPELI – LAUTAPELI KIELENKEHITYKSEN HAVAINNOINTIIN

Kielen kehitystä havainnoidessa haasteet liittyvät äänneiden foneettisiin ja foneemisiin tarkkuuksiin. Kolmivuotiaiden ja tätä vanhempien lasten sanojen taivutusmuotojen käyttö on usein jo melko laajaa ja sanat ovat monipuolisia, mutta yksittäisiä äännevirheitä esiintyy kuitenkin yleisesti. (Saaristo-Helin, Savinainen-Makkonen. 2013: 176)

Saaristo-Helin ja Savinainen-Makkonen toteavat, että äännevirheitä kuvattaessa ja niistä raportoitaessa, on oleellista pitää erillään foneettiset ja foneemiset äännevirheet. Foneemisella äännevirheellä tarkoitetaan tilaa, jossa lapsi ei pysty tuottamaan selkeää, toisista äänneistä eroavaa äänneasua jollekin tietylle äänneelle, vaan äänne joko toistuu, puuttuu kokonaan tai vaihtuu toiseksi. Foneettisella äännevirheellä taas tarkoitetaan tilannetta, jossa äänne ei toteudu foneettisesti täysin oikein - lapsi voi esimerkiksi tuottaa äänneen S kielen ollessa hampaiden välissä hammasvallin sijaan, jolloin ”ässä” suhisee. (Saaristo-Helin, Savinainen-Makkonen. 2013: 176)

Kuulonvaraisesti on mahdollista tunnistaa foneemisten ja foneettisten äännevirheiden erot, mutta foneettisten virheiden laatua on vaikea määrittää ilman akustisia menetelmiä tai kliinisiä tutkimuksia. Foneemisten ja foneettisten virheiden välillä voidaan kuitenkin katsoa olevan tasoero: runsaat foneemiset virheet tulevat esiin lapsen varhaisessa kielen kehityksen vaiheessa ja foneettiset äännevirheet tulevat tavallisesti ilmi kehityksen myöhemmässä vaiheessa. (Saaristo-Helin, Savinainen-Makkonen. 2013: 177)

4.1 Kiepelin varhaiskasvattajan havainnointivälineenä

KiePeli on kehitetty havainnointivälineeksi varhaiskasvattajalle, produktio ei sinällään toimi diagnosointiin sopivana välineenä, sillä tarvitaan laajempia kliinisiä tutkimuksia osittamaan lapsen kielenkehityksen häiriö. Pelin tarkoituksena on auttaa varhaiskasvattajaa hahmottamaan lapsen kielenkehityksen problematiikkaa ja tukemaan lapsen kielellistä kasvua havaintojen perusteella.

Ennen analysointia tai johtopäätösten tekoa, kerätään havaintoja, niiden pohjalta saadaan tietoa lapsen tilanteesta ja yksilöllisestä kehityksestä. Observoimalla kerätyn tiedon perusteella varhaiskasvattaja pystyy helpommin luomaan lapselle hänen kehitystään ja mahdollisia tarpeitaan tukevia oppimiskokemuksia. Havainnoimalla lasta varhaiskasvattaja voi vastata lapsen tarpeisiin ja arvioida kielen kehityksen tuen tarpeen, sillä havainnoimalla saatu tieto auttaa aikuista järjestämään lapselle sopivaa toimintaa kielen kehityksen tueksi. (Aaltonen, Lehtinen, ym. 2008: 45.)

Kielellisen kehityksen tukemisen onnistumisessa on kielitaidon havainnointi ja arvioiminen ensisijaista, jotta varhaiskasvattaja voi suunnitella lapsen taidoille sopivaa ja kielen kehitystä tukevaa toimintaa. Varhaiskasvatusikäisen lapsen kielitaitoa tulisi arvioida kolmen kuukauden välein ja kiinnittää huomioita puheeseen, kuullun ymmärtämiseen, sanastoon ja lauserakenteisiin. (Halme, Vataja. 2011: 33–35.)

Lapsen kielellistä kehitystä tuetaan havainnoimalla ja vahvistamalla lapsen kiinnostuksen kohteita. Tärkeää on tukea lapsen tarkkaavaisuutta, varsinkin jos lapsi jää herkästi omiin ajatuksiinsa, lapselle on myös puhua toiminnan aikana siitä, mitä tehdään ja mitä tapahtuu. Varhaiskasvattaja tukee oman puheensa avulla lapsen kielen kehitystä, hänen on hyvä kiinnittää huomio omaan äänensävyyn ja -voimakkuuteen, sillä kuiskaukset, huudahdukset ja muut äänenkäytölliset seikat herättävät kuulijan huomion. Varhaiskasvattajan tulee suosia lyhyitä ilmaisuja, selkeää kieltä ja lähiympäristöön liittyviä sanoja. Varhaiskasvattaja voi vahvistaa omia kielellisiä ilmauksiaan toistojen ja taukojen avulla. (Tolonen. 2002: 171-172.)

Sanojen merkitystä on hyvä selittää kielen kehityksen tukemiseksi. Lapsen on myös hyvä saada jatkuvasti uusia kielellisiä haasteita, esimerkiksi uusien satukirjojen tai vaihtelevien keskustelujen kautta. On hyvä kannustaa lasta puhumaan esittämällä hänelle kysymyksiä, pyytämällä häneltä mielipidettä ja rohkaisemalla häntä ilmaisemaan ajatuksiaan ja tunteitaan. Jo kolmevuotias lapsi kykenee ymmärtämään juoneltaan haastavampia tarinoita, joten hänen kanssa on hyvä keskustella tarinasta jälkikäteen. Keskustelemalla esimerkiksi juuri luetusta tarinasta

lapsen kanssa, hän kykenee harjoittamaan muistiaan ja selittämään omin sanoin, mitä tarinassa tapahtui. (Woolfson. 2003: 134.)

Alla on lueteltu Mari Kaureen ja Saija Rauhala-Vaahervaaran (kielenkehitys varhaiskasvatuksessa. 2012: 20-21) ohjeita toiminnanohjaukseen päiväkodissa, näitä samoja ohjeita suosittelen noudattamaan KiePeliä pelatessa;

Huolellinen valmistautuminen ennen ohjattua toimintaa:

Tutustu harjoitteeseen hyvin ja ajatuksella ennen toteutusta. Mieti, onko harjoite paras toteuttaa yksittäisen lapsen kanssa, pienryhmässä vai isossa ryhmässä. Suunnittele etukäteen, miten toteutat harjoitteen. Huolehdi kaikki tarvittava materiaali valmiiksi paikalle.

Ympäristö:

Valitse rauhallinen tila, missä lasten on helppo keskittyä harjoitteeseen. Pyri rakentamaan tilanteeseen mahdollisimman rauhallinen ja mukava tunnelma.

Ohjaaja:

Kiinnitä huomiota ohjeiden selkeyteen. Käytä hyvää suomen kieltä. Hyvä mallikieli on kielipollisesti oikein puhuttua kieltä. Kiinnitä huomiota erityisesti taivutuspäätteisiin. Toista ohjeet riittävän usein. Älä puhu pitkiä lauseita. Ole lähellä lasta ohjatessasi. Käytä kuvia apuna ohjauksessa, jos mahdollista. Huolehdi, että kaikki lapset pääsevät tasavertaisesti esille ja tulevat tasavertaisesti kuulluksi. Älä puhu itse liikaa. Ole itse innostunut ja vuorovaikutukseen sitoutunut. Uskalla heittäytyä pelin vietäväksi.

Leikin, pelin tai harjoitteen valinta:

Valitse innostavia ja kannustavia harjoitteita. Tee sitä, mikä kiinnostaa lapsia. Havainnoi lasten toimintaa ja kiinnostuneisuutta toiminnan aikana. Hyvä motivointi on tärkeämpää kuin hienot materiaalit. Kuuntele lasten aloitteita ja ideoita. Huomioi osallistuvien lasten taidot siten, että harjoitteet ovat motivoivia, eivätkä liian haasteellisia. Leikin varjolla oppiminen on lapsistakin hauskaa.

Pienryhmätoiminta:

Tee harjoitteita mahdollisuuksien mukaan pienryhmissä tai kahdestaan lapsen kanssa. Pienryhmissä lasten kielenkäytön havainnointi on helpompaa. On helpompaa ohjata ja avustaa lasta yksilöllisemmin, mitä pienempi ryhmä on kyseessä. Toisten lasten hyödyntäminen eli vertaisoppiminen onnistuu pienryhmissä paremmin.

Vertaisoppiminen:

Toinen lapsi voi olla parempi opettaja kuin aikuinen. Kielellisesti vahva lapsi saattaa huomaamattaan tukea heikommin puhuvaa lasta. Voit tietoisesti valita pienryhmään eritasoisesti puhuvia lapsia. Rohkaise lasten keskinäistä leikkiä.

4.1.1 Havainnointi päiväkodissa

Merja Adenius-Jokivuori kirjoittaa teoksessa *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*, että puheen ja kielenkehityksen vaikeudet ovat alle kouluikäisillä lapsilla merkittävä tuen tarpeen alue. Kun päivähoitossa havaitaan kielen kehityksen vaikeuksia, tulee lapselle suunnitella soveltuvaa kielen kehityksen tukea. Kehityksen tukeminen on osa päivähoiton työskentelyä, jossa päiväkodin henkilöstön tulisi käyttää parasta osaamistaan lapsen kielellisten taitojen kehittämiseksi. (Adenius-Jokivuori. 2003: 304)

Päiväkoti tarjoaa mahdollisuuden vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa, joten päiväkotia voidaankin pitää hyvänä kielen kehityksen tukimuotona. Kielen kehityksen kanssa tuentarpeinen lapsi haastaa itsensä päivittäin vuorovaikutustilanteissa toisten päiväkotilasten kanssa ja tämä tukee lapsen kielen kehittymistä. Kotona vanhempien ja lapsen välinen viestintä voi onnistua lapsen luomien puutteellisten ilmaisukeinojen kautta tai jopa ilman sanoja, mutta päiväkodissa lapsen on kyettävä ilmaisemaan itseään ymmärrettävästi niin toisille lapsille, kuin varhaiskasvattajillekin. (Aro, Eronen ym. 2003: 152.)

Päiväkodin aikuinen toimii Tolosen mukaan lapselle kielenkäytön mallina, kuuntelijana ja keskustelukumppanina. Varhaiskasvattaja kykenee tarjoamaan lapselle opetusta, joka ottaa huomioon lapsen kehitysiän ja erityistarpeet. Vaikka

suuret lapsiryhmät asettavat haasteita päiväkotien henkilöstölle, on tärkeää havainnoida ja kuunnella lasta ja reagoida aktiivisesti lapsen tekemiin aloitteisiin. (Tolonen. 2001:168-172.)

Päiväkodissa esimerkiksi perushoitotilanteet; pukeminen ja ruokailu, tarjoavat mahdollisuuden keskusteluun, vuorovaikutuksen kasvuun ja kielen kehityksen tukemiseen. Päiväkodissa ja kotona käytyjen keskustelujen yhteydessä lapsen on mahdollista oppia puhutusta kielestä sekä oppia sanastoa ja käsitteitä luontevasti. Kodin ja päiväkodin välinen yhteistyö onkin tärkeää, sillä lapsen kielellisen kehityksen johdonmukainen havainnointi ja tarpeen tullen lapsen kielen kehityksen tukeminen edellyttävät yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta. (Koppinen ym. 1989: 132-133.)

4.1.2 Keinona osallistuva havainnointi

KiePelin avulla voidaan harjoittaa niin sanottua osallistuvaa havainnointia, joka on osa laadullista tutkimusta.

Osallistuva havainnointi tarkoittaa, että tutkija, eli varhaiskasvattaja toimii aktiivisesti tutkimuksen kohderyhmän kanssa. Näin ollen sosiaaliset vuorovaikutustilanteet tulevat tärkeäksi osaksi tiedonhankintaa. Tutkijan osallistuminen toiminnan havainnointiin voi olla eri asteista ja se kattaa molemmat ääripäät niin osallistumattomuuden, kun taas täydellisen osallistumisen. (Sarajärvi, Tuomi. 2002: 84)

Osallistuva havainnointi on vuorovaikutusta, suoraa havainnointia, muistiinpanojen tekemistä ja niiden analysointia. Tämä observoinnin tapa edellyttää kohderyhmän katselua, kuuntelua ja keskustelua. Tutkijan on oltava tarkkaavainen ja utelias, jotta hän pystyy huomaamaan tutkimuksen kannalta olennaisia asioita. Tälle tutkimusmenetelmälle on ominaista, että tutkija tuntee toiminnan aikana itsensä sekä osalliseksi, että ulkopuoliseksi. Hyvä tutkija tarkkailee myös omaa toimintaansa ja kirjoittaa havainnoistaan sekä kokemuksistaan muistiinpanoja. (Ruoppila ym. 1999: 221-223)

Osallistuvan havainnoinnin aikana tutkija osallistuu toimintaan ja havainnoi sen lomassa tutkittavaa. Tätä havainnoinnin keinoa käytetään erityisesti toiminnan sekä käyttäytymisen kuvaamiseen ja ymmärtävään tulkitsemiseen. Osallistuva havainnointi joustava tutkimusmenetelmä ja soveltuu hyvin tilanteisiin, joissa on olennaista seurata tutkimuskohdetta kokonaisuutena. (Metsämuuronen. 2003: 191)

Isompia lapsiryhmiä havainnoidessa ja tutkiessa haasteeksi nousee se, että lapset voivat olla saman ikäisinä hyvin erilaisissa kehitysvaiheissa. Tämä on merkittävää etenkin kielenkehityksen varhaisvaiheita tutkittaessa: esimerkiksi kahden vuoden iässä osa lapsista puhuu jo useamman sanan lauseita, osa lapsista muutamia sanoja ja osa ei vielä lainkaan. Tällöin saman ikäisiä, mutta eri kehitystasolla olevia lapsia ei välttämättä ole mielekästä vertailla keskenään ja observointi sekä raportointi eivät ole välttämättä valideja. Erityisesti äänteellisen kehityksen viivettä arvioitaessa tulee viive aina suhteuttaa lapsen sanaston kehityksen tasoon ja pyrkiä havainnoimaan samassa kehitysvaiheessa olevia lapsia. (Saaristo-Helin, Savinainen-Makkonen, 2013: 178)

4.1.3 Moniammatillinen yhteistyö havaintojen jälkeen

Kielen kehityksen vaikeudet havaitaan usein ensimmäisenä lapsen kotona, päiväkodissa tai neuvolassa ja tärkeää on, että kaikkien osapuolten huoli otetaan vakavasti. Kun huoli herää, voidaan avoimella vuorovaikutuksella edellä mainittujen tahojen kesken varmistaa se, että kielen kehityksessä tukea tarvitsevat lapset tunnistetaan mahdollisimman varhain. Lapsen vanhemmat ja päivähoidon tai neuvolan työntekijät voivat yhdessä pohtia, vaativatko havaitut vaikeudet jatkotutkimuksia ja kuinka seuraavaksi tulisi edetä, mutta lapsen vanhemmat päättävät aina lopullisesti, miten tilanteessa seuraavaksi edetään. (Siiskonen ym. 2003, 128.)

Alle kouluikäisen lapsen kielen kehityksen seurannassa, jatkotutkimukseen ohjaamisessa ja perheiden tukemisessa lapsen neuvolalla on keskeinen rooli. Neuvolan terveydenhoitaja on perheen tuki ja toisaalta kontrolloiva taho, joka arvioi lapsen kehitystä ja hyvinvointia. Mutta koska yleensä terveydenhoitajalla on käytössään rajoitettu aika lapsen kehityksen havainnointiin, voi kielellisen kehityksen

havainnointi ja arviointi jäädä vähäiseksi neuvolakäyntien aikana. Siksi vanhemmillä onkin ensisijainen tehtävä lapsensa kielen kehityksen asiantuntijoina. Neuvola voi antaa vanhemmille tietoa lapsen kielen kehitymisestä sekä tavoista seurata ja tukea sitä perheen arjessa. (Aro ym. 2003, 109-110.)

Terveystenhoitaja tekee usein yhteistyötä myös päivähoidon, koulun ja muun sosiaali- ja terveystoimen kanssa, tämä on avain lapsen kielen kehityksen ongelmien tunnistamiseen ja perheen tukemiseen. Moniammatillinen yhteistyö vaatii toimiakseen eri alojen asiantuntijoiden kunnioitusta toistensa osaamisesta ja heidän tulee pohtia yhdessä uusia näkökulmia lapsen kehitykseen. Tärkeää yhteistyön toteutumisen kannalta on se, että vanhemmat pääsevät osallisiksi asiantuntijoiden työhön, sillä vanhempien osallisuus on erityisen keskeistä myös tiedonkulun ja perheen sitoutumisen kannalta. (Aro ym. 2003, 111.)

Neuvolasta voidaan tarvittaessa toimittaa lähete myös puheterapeutille (Numminen ym. 2009, 188). Puheterapiaan lapsi voi ohjautua myös päiväkodin kautta, vanhempien suostumuksella. Lapsen vanhemmat voivat olla pienen lapsen puheterapiassa mukana, jolloin heille tarjoutuu myös mahdollisuus saada ideoita ja mallia lapsen kielen kehityksen tukemiseen. Yhteistyö niin päiväkodin kuin muidenkin yhteistyökumppaneiden kanssa lasta koskevissa asioissa korostuu myös puheterapeutin työssä, sillä paitsi vanhemmat myös esimerkiksi päiväkodin henkilökunta saavat tietoja ja vinkkejä lapsen kielenkehityksen tukemiseen. (Aro ym. 2003, 153-154.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Produktioni käytettävyys ja luotettavuus selviävät useampien pelikertojen myötä. Produktio on kehitetty kestävästä kehitystä ajatellen, joten pelaaminen toistuvasti ei kuluta lautapelin eikä hahmojen rakennetta. Tässä osuudessa peli siis on mielestäni erityisen onnistunut.

Kokeilukerroilla pelasimme peliä pienryhmissä useissa eri tuokioissa, peliä pelanneilla lapsilla oli ikää 3-5v., lapsia oli tuokioissa 1-3. Uskon pelin kuitenkin toimivan myös esimerkiksi esiopetusikäiselle muuntautuvuutensa puolesta. KiePeli ei siis niinkään ole välttämättä suunnattu tietyille ikäryhmälle, vaan sitä voi pelata alle kouluikäisen kanssa, varsinkin jos kielenkehitys on viivästynyt.

Pelikerroilla lapset innostuivat visuaalisista kuvakorteista, tehtävät sujuivat pääsääntöisesti onnistuneesti, yhdessä tapauksessa lapsi ei joko ymmärtänyt tehtävänantoa, tai ei halunnut enää osallistua, kuvakorttien katseleminen ja niistä keskustelu kiinnosti silti. Pelilauta itsessään ei ollut mukana ensimmäisissä pelituokioissa, sillä se oli viimeisteltävänä peligraafikoilla. Tarkoitukseni oli kokeilla kuinka hyvin suunnittelemani tehtävät toimivat eri ikäisillä lapsilla. Pelilaudan mukaan tuominen aiheutti suurta kiinnostusta, luin lapsille ensin tarinan hiirikaveruksista (liite 1), jotka pelilaudalla seikkailevat. Tarinan tarkoituksena on pohjustaa pelin sisältöä lapsille ja siinä se mielestäni onnistuikin erittäin hyvin. Tarina kiinnosti lapsia ja vastasi pelin sisältöä. Hiirihahmot olivat lapsien mielestä ihania. Hiiriä siliteltiin, roikotettiin hännästä, pussailtiin ja niille juteltiin.

Kuvat 7 ja 8. Pelihahmot ja juustot.

Pelilaudan kanssa lasten kanssa pelatessani havaitsin, kuinka innoissani lapset pelistä olivat. Pelin visuaalisuus oli onnistunut ja palaute pelilaudasta on ollut positiivista. Pelkäsin aluksi, että pelistä tuli jo liian laaja ja aikaa vievä, joka tarkoittaisi sitä, että lapsilla ei kiinnostus säilyisi pelin saattamiseksi loppuun. Pelites-tauksien myötä pelkoni osoittautuivat vääriksi, lapset jaksoivat pelata peliä mainiosti alusta loppuun ikäryhmistä riippumatta.

Opinnäytetyöni teoriaosuus toimii mielestäni hyvin produktiooni kanssa. Ne ker-rat, kun peliä olen päässyt lasten kanssa kokeilemaan, ovat mielestäni olleet on-nistuneet. Olen kyennyt havainnoimaan kielen kehityksen tasot pelirakenteen mukaisesti. Pelin havaintojen luotettavuus selvinnee pelikertojen kasvaessa ja tuentarpeen ilmetessä havaintojen perusteella. Kuten teoriaosuudessani kirjoitin, kielen kehityksen tuentarve ilmenee usein jo esimerkiksi päiväkotiarjessa, KiePe-lin käyttö spesifioi tuentarpeisen alueen. Kielen kehityksen viiveiden diagnosoin-tiin peliä ei ole luotu ja kuten muun muassa kappaleessa 4.1 kerroin, diagnosointi vaatii aina kliinisiä tutkimuksia.

Haastavaa on tulkita havaintojen perusteella (ilman kliinistä tutkimusta) liittyvätkö lapsen kielelliset ongelmat kielen tuottamiseen vai ymmärtämiseen, vai ovatko syynä mahdollisesti molemmat tai tätä laajemmat ongelmat. Siskosen ym. mu-kaan kielellisten vaikeuksien luokittelu, ryhmittely tai syiden selvittäminen ei kui-tenkaan aina ole yksinkertaista. Sinkkosen ym. (2003: 195) mukaan silloinkin, kun kielenkehityksen häiriö voidaan luokitella paperille, eli diagnosoida selkeästi, on todellisuus yleensä monimutkaisempaa ja yksittäisen lapsen vaikeuksien tut-kiminen haastavaa. KiePelin avulla havaintoja voi tulla esiin ja lasta pystytään tukemaan kielen kehityksessä moniammatillisen yhteistyön ja perheen avulla jo varhaisessa vaiheessa.

Pelissä tehtävää havainnointia en ole päässyt kunnolla kokeilemaan, sillä peli-lauta itsessään on ollut valmiina vasta niin vähän aikaa ja pelilauta on liitoksissa havainnointilomakkeeseen (liite 3.). Tulen kuitenkin ohjaamaan pelikertoja lähitu-levaisuudessa useasti, joten uskon mahdollisten epäkohtien selviävän jo ensim-mäisten kunnan pelikertojen jälkeen. Samalla pääsen kokeilemaan havainnointia lomakkeen avulla useamman kun yhden lapsen kanssa ja tällöin kykenen arvioi-maan onko se käytännössä yhtä haastavaa, mitä teoriaosuudessani mainitaan.

Havainnointilomake on kuitenkin kehitetty yksinkertaiseksi ja mahdollistaa täten useamman lapsen yhtäaikaisen havainnoinnin.

Opinnäytetyöni tukee uuden varhaiskasvatussuunnitelman (2005 ja 2017) mukaista monilukutaidon harjoittamista varhaiskasvatuksessa, pelin rakenne mahdollistaa puhutun, kirjoitetun ja kuullun kielen laajan käytön. Tätä kautta produktio pohjautuu myös vasun (2017) laaja-alaisen osaamisen ympyrään, pelin kautta harjoitetaan vuorovaikutusta ja ilmaisua sekä ajattelua ja oppimaan oppimista.

Kehittämisideana KiePelissä on mielestäni monikulttuurisuuden huomioiminen, sillä nyt kuvakorttien tekstit ja tehtävät ovat suomeksi tehtyjä. Koen kuitenkin, että kuvakorttien ja tehtävien kääntäminen esimerkiksi englanniksi ei ole turhan haastavaa ja voisin kuvitella ryhtyväni siihen lähiaikoina. Vastaavasti esimerkiksi laadullisen tutkimuksen aiheena voisi esimerkiksi olla KiePelin merkitys S2-lapsille.

6 POHDINTA

KiePeli – lautapeli on mielestäni onnistunut produktio, se toimii työkaluna kielen kehitystä havainnoidessa. Produktion teko ja raportin kirjoittaminen on ollut pitkä taival, pelkkä production suunnittelu ja siihen teoriapohjan liittäminen oli hetkittäin jopa uuvuttavaa. Oli haasteellista yhdistää oma perhe-elämä, muutoksessa oleva työ ja vaativa opinnäytetyö keskenään ja vielä jossakin välissä muistaa pitää itsestään huolta. Omat haasteensa toi myös se, että tein opinnäytetyötä yksin, joten ajoittain hakkasin päätäni seinään umpikujia kohdatessani. Toisinaan koin voimakkaita onnistumisen tunteita ja samalla pelkäsin olevani omaa työtä kohtaan turhan objektiivinen, sillä olinhan ohjaavan opettajani lisäksi ainut, joka kävi työn eri prosessit läpi. Mutta nyt kun produktio on valmis ja opinnäytetyön kirjaaminen on vihdoin viimeistelty, voin katsoa taaksepäin ja huokaista kiitollisena, kuinka tämä kaikki onkaan kasvattanut minua, paitsi ammatillisesti, mutta myös ihmisenä.

Teoriapohjan rakentaminen produktiosta olevien ajatusten ympärille oli haastavaa, luin ja selasin läpi kasapäin erilaisia teoksia kielen kehityksen teorioista, kunnes päädyin lukemaan Margit Tornéuksen vuonna 1991 Ruotsista Suomeen tuoman teorian, teoriassa kielen kehitys jakautuu neljälle eri tasolle ja nämä tasot vastasivat aika lailla sitä ajatusta, mitä olin peliin hakenutkin.

Teoriaosuuden kasaaminen yleisestikin oli aikaa vievää, sillä halusin luoda vahvan kivijalan produktiolleni. Tornéuksen teosten lisäksi tutustuin ja käytin työssäni hyvää kirjallisuutta ja monia eri teorioita, jotka tukivat omalla tavallaan toisiaan ja kasasin mielestäni suhteellisen kattavan raportin aiheeni ympärille. Ajanpuute kuitenkin häytti hieman teoriani rakentumista, tutustuin mielestäni vähän turhan niukasti ulkomaisiin teoksiin, tämä toki osaltaan johtui siitä, että suomesta löytyy paljon hyvää kirjallisuutta aiheesta. Osaltaan olin myös aika kriittinen mitä tarjolla olevaan kirjallisuuteen tuli, sillä monissa lähteissä oli viitattu samoihin teoreetikoihin ja halusin kuitenkin luoda jotakin uutta. Oli melko haastavaa löytää vakaa teoriapohja, joka olisi edes jossain määrin uutta tuova, enkä mielestäni täysin onnistunutkaan.

Siitä huolimatta, että teoriaosuuteni lähteet ovat vajavaiset ulkomaisen teorian osalta, olen suhteellisen tyytyväinen kirjallisuuteen mitä käytin. Tuntui helpottavalta löytää teoriapohja sille, mitä olin ajatellut ja mitä olin omassa työssäni vuosien aikana huomionut. Tornéuksen teorian pohjalle oli helppo rakentaa pelimaailma, lisäten mukaan oman kokemuksen mukanaan tuomia muutoksia ja niin sanottuja mausteita. Produktioon olenkin kauttaaltaan tyytyväinen, toki muutostöitä tulen tekemään nyt kun olen saanut vihdoon opinnäytetyön valmiiksi ja peli tulee jatkuvaan käyttöön työssäni. Kuvakortteihin olen suunnitellut jo muutoksia ja haluan jäsenellä ne hiukan selkeämmin muidenkin kasvattajien käyttöä helpottaakseni. Pelinrakentamisesta muutoinkin minun tulee lukea lisää teorian tietoa, luin ainoastaan yhden tuotoksen aiheesta ja vaikkakin Vuorelan Villen Pelinrakentajan käsikirja antoi hyviä ideoita toteutukselle ja jatkokäsittelylle, koen että aihe on minulle vielä kovin vieras.

Haaveenani on kehittää peliä vielä hiukan, patentoida se ja tarjota sitä vastaavista pelistä kiinnostuneille, sillä toivon aidosti KiePelin toimivan tulevaisuudessa siinä käytössä mihin sen olen suunnitellut – työkaluna varhaiskasvatuksessa.

LÄHTEET

Aaltonen Riitta, Lehtinen Taisto, Leppänen Kyllikki, Peltonen Tiina, Tarvo Marja-Terttu, Tuunainen Päivi, Viherä-Toivonen Anne. 2008. Lasten päivähoido. Op-paita ja työkirjoja. Helsingin kaupunki. 45.

Aaltonen Marjo, Ojanen Tuija, Sivén Tuula, Vihunen Riitta, Vilén Marika. 2002. Lapsen aika. Porvoo: WSOY. 137.

Adenius-Jokivuori Merja. 2003. Teoksessa Siiskonen Tiina, Aro Tuija, Ahonen Timo, Ketonen Ritva. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-Kustannus. 304-320.

Ahonen Timo, Lyytinen Paula. 2003. Kielen kehityksen vaikeudet. Teoksessa Siiskonen Tiina, Aro Tuija, Ahonen Timo, Ketonen Ritva. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-Kustannus. 81-99.

Aivoliitto.fi. Kielellinen erityisvaikeus. [online] [viitattu 1.10.2016]
https://www.aivoliitto.fi/files/1175/kielellinen_erityisvaikeus_11122012_web.pdf

Alahuhta Eila. 1990. Leikin ja puhun, liikun ja luen. Puhe- ja lukivaikeudet ja perusvalmiuksien harjoittaminen. Helsinki: Otava. 46-49.

Aro Tuija, Adenius-Jokivuori Merja. 2003. Sosiaaliset taidot ja itsetunto. Teoksessa Siiskonen Tiina, Aro Tuija, Ahonen Timo, Ketonen Ritva. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-Kustannus. 254-274.

Aro Tuija, Eronen Tuija, Erkkilä Kaisu, Siiskonen Tiina, Adenius-Jokivuori Merja. 2003. Epäilyn herääminen. Teoksessa Siiskonen Tiina, Aro Tuija, Ahonen Timo, Ketonen Ritva. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-Kustannus. 102-117.

Aro Tuija, Eronen Tuija, Qvarnström Mari, Palmroth Anne, Röman Marjatta, Danner Päivi, Lautamo Tiina, Jordan-Kilki Päivi, Kokko Jussi, Leppäsaari Taisto, Nieminen Minna. 2003. Diagnoosista kuntoutukseen. Teoksessa Siiskonen Tiina,

Aro Tuija, Ahonen Timo, Ketonen Ritva. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-Kustannus. 144-162.

Fonologinen tietoisuus. Lukimat. [online] [viitattu 17.2.2017]

<http://www.lukimat.fi/lukeminen/tietopalvelu/lukutaito-kehittyy/lukivalmiuksien-kehittyminen/fonologinen-tietoisuus>

Hakamo Maija-Leena. 2011. Puhekuplia; Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Lasten kirjakeskus. 12.

Havainnointi. Jyväskylän Yliopisto. [online] [viitattu 5.11.2016]

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-hankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetyoe>

Havainnointi. Opinnäytetyöpakki. [online] [viitattu 5.11.2016]

<http://193.167.122.14/Opari/ontTukiKeruuHavannointi.aspx>

Kaure Mari, Rauhala-Vaahervaara Saija. 2014. Kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa, teorian tietoa ja käytännön vinkkejä. Opinnäytetyö. YAMK. Helsinki. Laurea. 20-21.

Koivunen Pirjo-Leena, Lehtinen Taisto. 2015. Kasvu kiikarissa. Juva: PS-Kustannus. 155.

Kunnari Sari, Savinainen-Makkonen Tuula. 2004. Sanaston kehitys. Mistä on pienten sanat tehty. Lasten äänteellinen kehitys. Porvoo: WSOY. 68-74.

Lyytinen Paula. 2003. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen Tiina, Aro Tuija, Ahonen Timo, Ketonen Ritva. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: PS-Kustannus. 48-68.

Metsämuuronen Jari. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 191.

Numminen Heli, Sokka Laura. 2009. Lapsellani on oppimisvaikeuksia. Juva: Edita. 59-188.

Nurmilaakso Marja, Välimäki Anna-Leena. 2011. Lapsi ja kieli; kielellinen kehitys varhaiskasvatuksessa. 12-54.

Puheen ja kielen häiriöt lapsella. Duodecim Terveyskirjasto.

[online] [viitattu 27.1.2017]

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00413

Ruoppila Isto, Hujala Eeva, Karila Kirsti, Kinos Jarmo, Niiranen Pirkko, Ojala Mikko (toim.). 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Ateena kustannus. 221-223.

Saaristo-Helin Katri, Savinainen-Makkonen Tuula. 2008. Lasten äänteellinen kehitys: tutkimusmetodologiaa. 28.

Sarajärvi Anneli, Tuomi Jouni. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. 84.

Pihlaja Päivi, Viitala Riitta. 2005. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: Sanoma Pro. 195-196.

Tornéus Margit, Hedström Gun-Britt, Lunberg Ingvar. 1991. Löytöretki kieleen – leikkejä ja harjoituksia. Helsinki: VAPK-kustannus. 9-21.

Tornéus Margit 1991. Löytöretki kieleen – lasten kielellisen tietoisuuden kehittyminen. Helsinki: VAPK-kustannus. 30-39.

Tolonen Kaisa. 2001. Lapsen varhaisen kielenkehityksen tukeminen. Teoksessa: Pienet päivähoidossa. Helsinki: WSOY. 168-172.

Valkonen Pirkko, Vilksa Päivi, 2002. [online] [viitattu 18.1.2016]

<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/esiopetus/PDFt/NorKo.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.

Vuorela Ville. 2007. Pelinrakentajan käsikirja. Helsinki: BTJ kustannus.

Woolfson Richard. 2003. Pienten puhetta. Kielen kehitys eleistä sanoiksi. Helsinki: Otava. 134.

LIITTEET

Liite 1. KIEPELI – tarina hiirikaveruksista

TARINA HIIRIKAVERUKSISTA

Asuipa kerran pienen kiven kolossa neljä pientä hiirtä; keltainen, sininen, punainen ja vihreä hiiri. Hiirikaverukset tykkäsivät seikkailla lähiympäristössä, olihan heidän kotikolonsa lähellä paljon kaikkea jännittävää. Hiirten suurinta herkkua oli juusto, jota he tykkäsivät hakea varastoistaan ja piilotella ympäriinsä, jotta toiset kaverukset eivät vaan juustoja löytäisi.

Eräänä päivänä ystäväysten yllätykseksi koko juustovarasto oli tyhjentynyt! Hiiret olivat tyhjentäneet koko varaston ja piilotelleet juuston palasia kotikolonsa lähistölle – metsään, hiekkarannalle, järvelle ja niitylle! Ruoka-aika lähestyi ja yhtään juustonpalaa ei ollut varastossa! Mitä me nyt teemme, hiiret miettivät. Vatsat kurnien hiiret päättivät perustaa juustojen etsintäpartion, jokaisen hiiren tehtävänä olisi etsiä neljä juustonpalaa ja tuoda ne takaisin kotikoloon. Hiirikaverukset olivat asettaneet piilotettujen juustojen merkiksi erivärisiä ympyröitä pitkin lähialueita. Jokaisen ympyrän takaa paljastui erilainen tehtävä, joka hiirikaverusten tuli suorittaa, jotta saisi juustot kerättyä. Kaksi samanväristä tehtävää suoritettuaan, hiiri saisi yhden juustopalan kerättyä.

"Lähdetään juustojahtiin" totesi keltainen hiiri. "Minulla on jo kova nälkä!" "Haluaisitko sinäkin auttaa meitä?" kysyivät hiirikaverukset yhteen ääneen.

Liite 2. KIEPELI – peliohjeet varhaiskasvattajalle

Peliohjeet varhaiskasvattajalle

Peli toimii parhaiten yhden tai kahden lapsen pelattavana, näin pelin ohjaajalla, eli varhaiskasvattajalla on aikaa havainnoida lapsen etenemistä pelin aikana ja pelinohjaaja kykenee kirjaamaan havainnot havainnointilomakkeeseen (liite 3., KiePeli- havainnointilomake).

Varhaiskasvattajan näkökulmasta pelin tarkoituksena on havainnoida lapsen kielenkehitystä ja osoittaa millä osa-alueella mahdolliset kielen kehityksen haasteet ovat.

KiePelin kuvakortit on värikoodein merkitty oikeaa maailmaa vastaaviksi. Peli kiertää myötä päivään kotipesästä alkaen ja sinne päättyen. Noppaa ei välttämättä tarvita, ellei lapsi hahmota nopan käyttötarkoitusta. Mikäli noppa on käytössä, pysähtyy lapsi nopan silmäluvusta huolimatta aina polulla vastaantuleviin värikkäisiin ympyröihin.

KiePelin tarkoituksena on, että hiiri aloittaa kulkunsa kotipesältään sen jälkeen, kun pelinohjaaja lukee hiiritarinan (liite 1., tarina hiirikaveruksista). Lapsi kulkee hiirtään ohjaten jokaisen pelilaudan maan kautta takaisin hiiren kotipesään, keräten juustonpalasia matkaltaan. Juuston saa kerättyä, kun lapsi on suorittanut suoritettavan maan molemmista tehtävistä. Tehtäväkohdat on merkitty pelilaudaan isommilla väriympyröillä. Tehtävien ohjeistus löytyy havainnointilomakkeesta (liite 3., KiePeli - havainnointilomake).

Liite 3. KIEPELI – havainnointilomake varhaiskasvattajalle

HUOMIOITAVAA; oheinen liite ei vastaa ulkoasultaan peliin kuuluvaa havainnointilomaketta. Peliin kuuluva lomake löytyy lautapelilaatikosta.

LAPSEN NIMI: _____ IKÄ: _____ PELIPVÄ.: _____

VARHAISKASVATTAJA: _____

1. TEHTÄVÄ – MUISTI [aloittakaa pelilaudan rakentamisen jälkeen, ennen ensimmäistä tehtävää]

Lapselle esitetään ennen pelin alkua yksi kuvakortti ja se on nimetty yhdessä, muistaako lapsi minkä kuvakortin näytit hänelle vielä pelin päätyttyä.

LAPSI OSAA NIMETÄ KORTISSA ESIINTYVÄN HAHMON. HAHMO OLI: _____	KYLLÄ	EI
---	-------	----

Jos lapsi ei osaa nimetä kortissa esiintyvää hahmoa tai ilmaisee ettei muista korttia, esitele lapselle kolme kuvakorttia, joista yksi on lapselle aluksi esitelty kortti. Kysy muistaako lapsi aluksi esitellyn kortin nyt ja osaako osoittaa oikean kortin esiteltyjen joukosta.

LAPSI VALITSEE ESILLÄ OLEVISTA KORTEISTA OIKEAN. HAHMO OLI: _____	KYLLÄ	EI
--	-------	----

HAVAINNOT: _____

_____
_____

2.TEHTÄVÄ – SEMANTIS-PRAGMAATTINEN TIETOISUUS [metsämaailma]

1. Lapselle esitetään yksi iso kuvakortti, lapsen tehtävänä on kertoa mitä kuvakortissa tapahtuu.

LAPSI OSAA NIMETÄ KORTISSA ESIINTYVÄN HAHMON.	KYLLÄ	EI
LAPSI KUVAILEE KORTIN TAPAHTUMIA LAUSEILLA	KYLLÄ	EI
LAPSI KUVAILEE KORTIN TAPAHTUMIA YHDELLÄ SANALLA.	KYLLÄ	EI

2. Lapselle esitetään kuvakortit (4kpl) ja luetaan yksi runo. Lapsen tehtävänä on valita kuvakorteista oikea, runoa vastaava kortti.

LAPSI VALITSEE ESILLÄ OLEVISTA KORTEISTA OIKEAN. HAHMO OLI: _____	KYLLÄ	EI
--	-------	----

HAVAINNOT: _____

_____

_____

3. TEHTÄVÄ – SYNTAKTINEN TIETOISUUS [hiekkamaailma]

1. Lapsi nostaa kangaspussista kolme korttia, joissa lukee suoritettava tehtävä. Pelin nimi on *tottele korttia*.

LAPSI SUORIUTUU ENSIMMÄISESTÄ TEHTÄVÄSTÄ TEHTÄVÄ OLI: _____	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU TOISESTA TEHTÄVÄSTÄ TEHTÄVÄ OLI: _____	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU KOLMANNESTA TEHTÄVÄSTÄ TEHTÄVÄ OLI: _____	KYLLÄ	EI

2. Lapselle luetaan lyhyt lause hitaasti ja tarvittaessa toistaen (luetaan yhteensä kolme eri lausetta), lapsen tehtävänä on kuunnella tarkasti, kuinka monta sanaa lauseessa on ja taputtaa käsiään yhteen niin monta kertaa, kun kuulee sanoja olevan.

LAPSI KYKENEÄ HAHMOITTAMAAN LAUSEMITAN kerran TOISTOT LUETTAESSA: _____	KYLLÄ	EI
LAPSI KYKENEÄ HAHMOITTAMAAN LAUSEMITAN kahdesti TOISTOT LUETTAESSA: _____	KYLLÄ	EI
LAPSI KYKENEÄ HAHMOITTAMAAN LAUSEMITAN kolme kertaa TOISTOT LUETTAESSA: _____	KYLLÄ	EI

Mikäli lapsi ei hahmota lausemittaa, kokeilkaa tavuttaa lapsen nimi taputtaen.

LAPSI KYKENEÄ TAVUTTAMAAN NIMENSÄ TAPUTTAEN	KYLLÄ	EI
---	-------	----

Alla oleva tehtävä tarjotaan lapselle, joka suoriutui ensimmäisestä ja toisesta tehtävästä ongelmitta.

3. Lapselle luetaan lause, joka on hullunkurinen. Lauseet löytyvät pienestä tulitikurasiasta. Lapsen tehtävänä on muuttaa lause oikeanlaiseksi. Mikäli lapsi onnistuu ensimmäisessä lauseesta, voitte lukea yhdessä vielä muutaman lisää.

LAPSI KYKENEÄ MUUTTAMAAN LAUSERAKENTEEN OIKEANLAISEKSI	KYLLÄ	EI
---	-------	----

HAVAINNOT: _____
_____
_____

4. TEHTÄVÄ – MORFOLOGINEN TIETOISUUS [vesimaailma]

1. Lapsi muodostaa sanan tavuista (aikuinen lukee ja avustaa taputtaen tavutamisessa tarvittaessa). Tavukorttien toisella puolella on kuvitus, joka otetaan käyttöön tarkistaessa.

LAPSI SUORIUTUU TAVUTEHTÄVÄSTÄ ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ PARIA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU TAVUTEHTÄVÄSTÄ LÄHES ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ PARIA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU TAVUTEHTÄVÄSTÄ AIKUISEN AVUSTAMANA. LÖYTÄÄ _____ PARIA	KYLLÄ	EI

JOS lapsi ei hahmota tavutustehtävää, käännetään kuvapuolet esiin ja lapsen tehtävänä on etsiä kuville parit, jolloin kuva muodostuu. Kun kuva on muodostettu, käännetään kortti ympäri ja tavutetaan ilmestynyt sana lapsen kanssa yhdessä tavut taputtaen.

LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ PARIA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ LÄHES ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ PARIA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ AIKUISEN AVUSTAMANA. LÖYTÄÄ _____ PARIA	KYLLÄ	EI

2. Lapsen tehtävänä on löytää yhdyssanat kuvapareista. Pöydälle asetetaan neljä kuvaparia, joista lapsen tehtävänä on löytää yhdyssanat (esim. tulitikku). Oikea yhdyssana muodostuu kuvakorttien alaosaan.

LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ YHDYSSANAA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ LÄHES ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ YHDYSSANAA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ AIKUISEN AVUSTAMANA. LÖYTÄÄ _____ YHDYSSANAA	KYLLÄ	EI

HAVAINNOT: _____

_____

_____

5. TEHTÄVÄ – FONOLOGINEN TIETOISUUS [niitty maailma]

1. Lapsen tehtävänä on tunnistaa sanan / kuvakortin alkuäänen. Aikuinen sanoo kirjaimen, esimerkiksi A – ja lapsen tehtävänä on etsiä pöydällä olevista kuvakorteista asioita jotka alkavat kirjaimella A.

LAPSI SUORIUTUU ÄÄNNETEHTÄVÄSTÄ ITSENÄISESTI	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU ÄÄNNETEHTÄVÄSTÄ LÄHES ITSENÄISESTI	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU ÄÄNNETEHTÄVÄSTÄ AIKUISEN AVUSTAMANA	KYLLÄ	EI

2. Lapsen tehtävänä on löytää kuvakorteista samalta kuulostavat sanat, eli "riimiparit", esimerkiksi TULI – TUULI. Lapsi lausuu kuvat ja yhdistää parit aikuiselle tarkistettavaksi.

LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ RIIMIPARIA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ LÄHES ITSENÄISESTI. LÖYTÄÄ _____ RIIMIPARIA	KYLLÄ	EI
LAPSI SUORIUTUU KUVATEHTÄVÄSTÄ AIKUISEN AVUSTAMANA. LÖYTÄÄ _____ RIIMIPARIA	KYLLÄ	EI

HAVAINNOT: _____

_____

_____

MUISTIINPANOT:

_____

_____

_____

_____

_____

MUISTAKAA TEHDÄ MUISTITEHTÄVÄ (tehtävä nro1.) VIELÄ LOPUKSI

LAPSI SAA JOKAISESTA MAAILMASTA YHDEN JUUSTOPALAN (huom. ei muistitehtävästä),

VAIKKA TEHTÄVÄT MENISIVÄTKIN VÄÄRIN.

PELIN LOPUSSA LAPSELLA ON NELJÄ JUUSTONPALAA ©